

УДК 657. 331

FUNCTIONS AND CHARACTERISTICS OF FINANCIAL CAPITAL AS A COMPONENT OF CORPORATE CAPITAL

N. Korz

Vinnitsia Institute of Trade and Economics "Kyiv National University of Trade and Economics"

E. Yuriy

Bukovyna State University of Finance and Economics

Key words:

*Financial capital
Functions of financial capital
Financial capital characteristics*

ABSTRACT

The article examines the functions of financial capital and their characteristics. The causes of quantitative growth of financial capital in providing both simple and expanded reproduction and the development of the financial market are identified. The nature of financial capital is defined.

Article history:

Received 14.12.2014

Received in revised form

24.01.2015

Accepted 12.02.2015

Corresponding author:

E. Yuriy

E-mail:

e-yuriy@mail.ru

ФУНКЦІЇ І ХАРАКТЕРИСТИКИ ФІНАНСОВОГО КАПІТАЛУ ЯК СКЛАДОВОЇ КАПІТАЛУ КОРПОРАЦІЇ

Н.В. Корж

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Е.О. Юрій

Буковинський державний фінансово-економічний університет

У статті розглянуто функції фінансового капіталу і надано характеристику кожної з них. Визначено природу фінансового капіталу, причини його кількісного зростання в останній період і роль у забезпеченні як простого, так і розширеного відтворення та в розвитку фінансового ринку.

Ключові слова: *фінансовий капітал, функції фінансового капіталу, характеристики фінансового капіталу.*

Постановка проблеми. Роль фінансового капіталу у становленні та розвитку корпорацій відіграє суттєву роль, оскільки будь-які рішення, які приймаються менеджментом або власниками корпорації, можуть бути реалізовані лише за можливості фінансового забезпечення. Використання

будь-яких ресурсів унеможлиблюється у разі відсутності фінансового капіталу. З огляду на це ефективне управління фінансовим капіталом впливає на ефективність функціонування та розвитку всієї системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження функцій фінансового капіталу зробили зарубіжні та вітчизняні науковці, до яких можна віднести: Р. Антоні, В. Андрущенко, Л. Алексеєнко, С. Брю, В. Базилевича, Л. Бернштейна, Ю. Бріггема, Ю. Бажала, О. Барановського, О. Білоусової, І. Бланка, П. Буряка, А. Бутко, О. Василика, Ю. Воробйова, Р. Гільфердінга, Д. Гарнера, М. Дем'яненка, О. Дісяка, В. Дем'янишина, Р. Коха, М. Крупки, М. Козоріз, І. Лютого, К. Макконелла, В. Мотильова, Е. Нікбахта, Р. Оуена, А. Поддєрьогіна, С. Росса, П. Саблука, Р. Слав'юка, П. Стецюка, О. Терещенко, К. Уолша, В. Федосова, Л. Федулової, Ж. Франсона, Дж. Р. Хікса, Р.Н. Холта, Дж. ван Хорна, Н. Чухрай, Дж. Шима, С. Шумської та інші.

Мета дослідження. Визначити функції та характеристики фінансового капіталу як складової капіталу корпорації.

Виклад основного матеріалу. Найбільш повне узагальнює визначення фінансового капіталу представлено в [1], де фінансовий капітал визначається не просто як сума грошей, яка інвестується на фінансовому ринку. Як економічна категорія він виражає сукупність відносин з приводу зрошування капіталів та інтересів різних суб'єктів і секторів господарства, причому такі відносини виникають у зв'язку з інвестуванням вільних ресурсів через фінансовий ринок. Відповідно, фінансовий капітал, враховуючи складну структуру фінансового ринку, повинен розглядатися як інтегрований промисловий і позичковий капітал. Позичковий капітал, у свою чергу, включає в себе всі тимчасово вільні грошові капітали, які працюють і на ринку банківських кредитів, і на ринку цінних паперів.

Фінансовий капітал пов'язаний з рухом грошових (фінансових) коштів, формуванням, використанням, розподілом і нагромадженням різних видів капіталу на рівні підприємств (організацій) об'єднань, на рівні реального і фінансового сектору економіки та на рівні глобальних світових ринків, забезпечуючи взаємодію між державними інституціями, секторами економік різних країн, банківськими установами.

При цьому роль фінансового капіталу проявляється у забезпеченні як простого, так і розширеного відтворення на рівні підприємств, об'єднань підприємств, держави, світу. Роль фінансового капіталу посилюється в процесі активізації інтеграційних процесів як в середині країни, так і в результаті глобалізації економіки.

У публікаціях наголошується на тому, що фінансовий капітал відіграє провідну роль у розвитку фінансового ринку. Так, Ю.М. Воробйов зазначає, що останнім часом відбувається концентрація і об'єднання різних видів грошового (фінансового) капіталу, що супроводжується розвитком сучасних фінансових ринків, зокрема і ринку фінансового капіталу [2, с. 8—9].

В.В. Мацьків, провівши аналіз еволюції поняття капіталу в історичній ретроспективі, звернув увагу на його якісні трансформації (диференціація і поява нових типологій) і масштабне кількісне зростання в останні десятиліття. Дослідник стверджує, що власне підходи до визначення ролі та з'ясування змісту фінансового капіталу зумовили:

1) зміну пріоритетів на мікрорівні, істотне поширення ідеології вартісного управління, появу концепції капіталізації та її зростаючу практичну значимість, оскільки параметри капіталізації є одним із ключових індикаторів розвитку підприємств, галузевих, регіональних і національних ринків;

2) абсолютизацію вартості, посилення фінансового капіталу, його проникнення в системні процеси різних сегментів економіки, формування моделі «розширення фінансового всесвіту» і перетворення на межі тисячоліть вартості та капіталу як її носія в домінанту економічних відносин;

3) масштабне зростання інформації про рух капіталу і її перетворення на об'єкт купівлі-продажу, як наслідок, системні зміни в інфраструктурі ринку, поява на ньому інформаційного сегмента і навіть ринку фінансової інформації [3, с. 172].

Вищенаведені положення варто доповнити такими:

1) зростаючою роллю фінансового капіталу як інструменту реалізації стратегічного розвитку підприємств;

2) посиленням впливу на корпоративні відносини як домінуючої складової корпоративного капіталу.

Досліджуючи фінансовий капітал як економічну категорію, Ю.М. Воробйов визначив три його ознаки: грошову природу, взаємозв'язок із цінними паперами або фінансовими інвестиціями, здатність виступати джерелом фінансового забезпечення економічного розвитку суб'єктів господарювання. Щодо грошової природи фінансового капіталу, то, на думку автора, вона проявляється в тому, що фінансовий капітал існує внаслідок наявності грошей та їх перетворення у грошовий капітал. Крім того, за допомогою грошей здійснюється оцінка реального капіталу будь-якого економічного суб'єкта, який виступає як суб'єкт господарювання чи інвестування.

Грошова природа фінансового капіталу слугує основою для формування всіх сучасних його концепцій. Перехід від економіки вільної конкуренції до національних, міжнаціональних і транснаціональних акціонерних компаній супроводжувався значним посиленням фінансового сектору економіки, зокрема банків, через накопичення останніми значних обсягів грошових капіталів. Саме банки були найбільш активними в процесі розвитку акціонерної форми господарювання, що дало змогу розглядати фінансовий капітал з позиції поєднання грошового капіталу банків з капіталом промислових та інших суб'єктів господарювання. Це було на початку XX ст. в країнах Європи, США та деяких інших країн. Це чітко простежується і в кінці XX ст. і на початку XXI ст. в нових умовах у таких країнах, як Росія та Україна. Однак, якщо на початку XX ст. в цьому процесі домінували банківські установи, то на початку XXI ст. активність проявляють також інші фінансові інститути, зокрема страхові компанії, фінансові та інвестиційні компанії, інститути спільного інвестування [2, с. 8—9].

Фінансовий капітал забезпечує взаємозв'язок з цінними паперами або фінансовими інвестиціями. Цінні папери виконують дві головні функції, концентруючи в собі дві полярні властивості, якими вони володіють, характеризуючи їх з позицій реального та грошового капіталу. При цьому грошовий капітал розглядається як фіктивний капітал або капітал у формі цінних паперів, тобто акцій, облігацій тощо.

Причинами ототожнення фінансового капіталу з фіктивним капіталом, на думку І. Бурденко та І. Макаренко [4, с. 181—182], стало дерегулювання світової фінансової системи, планування доктрини монетаризму і вільного ринку, поява нових форм фінансового посередництва, інноваційних фінансових інструментів і технологій, що стало причиною лібералізації руху фінансового капіталу. При цьому зазначається, що з початку 70-х років XX ст. відбувалось бурхливе зростання спекулятивної складової фінансового капіталу, яка не бере участі в обслуговуванні потреб реального сектору в джерелах фінансування, і ця частина фінансового капіталу функціонує відособлено від реального капіталу.

Взаємозв'язок фінансового капіталу з ринком цінних паперів найбільш повно може бути розкритий на макроекономічному рівні, тобто на рівні фінансового ринку або ринку фінансового капіталу. Завдяки функціонуванню ринку фінансового капіталу розкривається суспільне призначення і взаємозв'язок фінансового капіталу з ринком інвестиційних товарів, тобто матеріальних цінностей, активів, які необхідні передусім суб'єктам господарювання реального сектору економіки, простежується кругообіг дійсного і грошового капіталів у масштабах соціально-економічної системи держави.

Природа фінансового капіталу зумовлює його постійний рух. Без руху припиняється його самозростання, а отже, і саме існування. Постійне відтворення підтримується існуванням специфічної сфери економічних відносин — фінансового ринку, який виступає як своєрідне середовище існування фінансового капіталу, поза цим ринком фінансовий капітал сьогодні не існує [1]. Будучи одним із функціональних капіталів (на його основі формуються фінансові, грошові та валютно-грошові ринки), фінансовий капітал виконує водночас системні функції, що зводяться до утворення ринку як цілісності [5].

Фінансовий капітал демонструє здатність виступати джерелом фінансового забезпечення економічного розвитку суб'єктів господарювання, визначаючи інвестиційні можливості акціонерних компаній. Ця ознака має велике значення для розуміння сутності фінансового капіталу з позиції суб'єктів господарювання реального сектору економіки. При цьому фінансовий капітал різних суб'єктів господарювання реального сектору економіки може розглядатися як стартовий чи нарощуваний капітал, який спрямовується на придбання відповідних активів для операційної діяльності. Як стартовий, так і нарощуваний фінансовий капітал може формуватися або за рахунок власних фінансових ресурсів, або за рахунок залучених чи запозичених фінансових ресурсів [2, с. 8—9].

Розвиваючи зазначені положення, І.В. Додонова характеризує фінансовий капітал як такий, що формує систему взаємозв'язків і залежностей у системі економічних відносин. Дослідниця зазначає, що, виникнувши значно пізніше, ніж банківська система ринкового типу, фінансовий капітал знаходиться під її сильним впливом, з одного боку, з іншого — сам визначає її розвиток, разом вони відчують вплив з боку загальних для них факторів. Одночасно фінансовий капітал відчуває визначальний вплив з боку реального сектору господарства, з якого виходять імпульси процесів зрощування капіталів банківського і реального сектору економіки [1].

Визначення властивостей фінансового капіталу в наукових працях має певні особливості. Більшість авторів схиляється до того, що фінансовий капітал є носієм властивостей, притаманних капіталу, до яких відносять такі:

- обмеженість — капітал розглядають як обмежений ресурс, який може бути привласнений і залучений у господарський процес;
- здатність до накопичення — капітал розглядають як ресурс не тільки такий, що зберігається, але й такий, що поповнюється;
- ліквідність, тобто здатність капіталу прямо або опосередковано, незалежно від предметної форми, перетворюватись у грошову форму;
- здатність до конвертації, тобто постійної зміни власних форм;
- здатність до самозростаючої вартості — капітал у процесі свого кругообігу не лише відтворює свою вартість, але й приносить додаткову вартість або прибуток.

Особливі властивості фінансового капіталу визначаються у працях провідних фахівців. Ю.М. Воробйов зазначає, що фінансовий капітал має такі важливі властивості: а) мобільність; б) уразливість; в) рідкісність; г) розбірливість; д) селективність [2, с. 9].

Таблиця. Властивості фінансового капіталу

Автор	Властивості	Коментар
Ю.М. Воробйов [2, с. 9]	мобільність	постійна міграція — здійснення руху між суб'єктами господарювання, галузями, країнами
	уразливість	спрямованість на отримання високого рівня доходу за відносно низького рівня ризику
	рідкісність	стимулює до постійного підвищення попиту на всіх ринках фінансового капіталу, що сприяє зростанню вартості
	розбірливість; селективність	перетік у більш прибуткові галузі.
І.В. Додонова [1]	різноманітність	характеризується множинністю форм реалізації
	проникнення в усі сфери і галузі людської життєдіяльності	переростання вузьких рамок банківського і промислового капіталу
	здатність до саморозвитку	приносить дохід, самозростає
	постійна трансформація і вдосконалення	під впливом змін тенденцій навколишнього середовища та виникнення внутрішніх суперечностей
	тісний зв'язок з процесами економічного зростання, вплив на них	через накопичення фінансового капіталу та забезпечення процесів розширеного відтворення
	тісне зрощення з державою	забезпечення інтересів держави у розвитку економічних процесів
	забезпечення трансформаційних процесів	посилення ролі капіталу банківського сектору
	інтернаціоналізація	спричинена глобалізацією

Діалектичний погляд на проблему фінансового капіталу як на категорію, яка в процесі своєї еволюції відчуває сильний вплив з боку великої кількості взаємопов'язаних факторів, дозволяє виділити ті особливі риси, які характеризують його сучасний стан: а) різноманітність і множинність форм реалізації фінансо-

вого капіталу; б) проникнення в усі сфери і галузі людської життєдіяльності; в) здатність до саморозвитку; г) постійна трансформація і вдосконалення; д) зв'язок з процесами економічного зростання; е) тісне зрощення з державою; ж) забезпечення трансформаційних процесів; з) інтернаціоналізація [1].

Управління фінансовим капіталом передбачає виконання загальних і специфічних функцій. До загальних функцій фінансового капіталу за, визначенням І.В. Додонової, можна віднести: перерозподільчу, накопичувальну, відтворювальну, регулюючу.

Сучасний фінансовий капітал необхідно розглядати у безпосередньому зв'язку з процесами економічного зростання і соціально-економічного розвитку суспільства. Сам по собі фінансовий капітал ще не є достатньою умовою стабільного економічного розвитку, але його формування і функціонування дає імпульс до забезпечення ефективного перерозподілу потоків грошових ресурсів між галузями, сферами та регіонами господарства. Разом із тим, фінансовий капітал як особлива сфера економічних відносин може виникнути тільки на основі реальних економічних передумов, таких як накопичення тимчасово вільних грошових ресурсів економічних суб'єктів, створення умов для ефективного розміщення цих ресурсів, зміцнення довіри між контрагентами, розвиток між ними стійких довгострокових зв'язків [1].

Характеристику специфічних функцій фінансового капіталу представлено в праці Л.П. Євстигнєєвої та Р.Н. Євстигнєєва [5]:

- системна функція — утворення ринку та цілісність;
- системоутворююча функція — приведення сукупності ринкових відносин до кругообігу основного капіталу;
- функція трансформації ринкової мережі в ринкову вертикаль;
- функція базису мережевих ринків.

Крім зазначених, фінансовий капітал виконує також функції, визначені особливістю його формування та функціонування:

- обслуговування товарного обігу;
- акумулювання грошових накопичень;
- трансформації накопичених грошових активів в обслуговування виробничих процесів;
- нагромадження капіталу для прискорення інтеграційних процесів.

Фінансовий капітал є носієм певних характеристик, які за аналогією із капіталом, можна визначити як:

- фактор виробництва, який об'єднує всі фактори у виробничий процес;
- джерело доходу;
- джерело створення добробуту його власника;
- базу визначення ринкової вартості підприємства.

Висновки

Таким чином, фінансовий капітал пройшов шлях трансформування від суто грошової форми до інструменту розвитку корпоративного сектору та фінансового ринку, сприяючи розвитку реального сектору економіки.

Література

1. Додонова И.В. Роль банков в формировании отношений финансового капитала на этапе экономического роста: дис. ... доктора экон. наук: по спец. 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / Додонова И.В. — СПб., 2005. — 357 с.
2. Воробйов Ю.М. Фінансовий капітал акціонерних компаній // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. — 2013. — № 1. — С. 7—11.
3. Мацьків В.В. Особливості формування фінансового капіталу підприємств / В.В. Мацьків // Інноваційна економіка. — 2014. — № 1 (50). — С. 171—175.
4. Бурденко І. Похідні фінансові інструменти як форма фіктивного капіталу [Текст] / І. Бурденко, І. Макаренко // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 11. — С. 181—188.
5. Евстигнеева Л.П. Метаморфозы финансового капитала / Л.П. Евстигнеева, Р.Н. Евстигнеев [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://institutiones.com>.

ФУНКЦИИ И ХАРАКТЕРИСТИКИ ФИНАНСОВОГО КАПИТАЛА КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ КАПИТАЛА КОРПОРАЦИЙ

Н.В. Корж

Винницкий торгово-экономический институт КНТЭУ

Э.А. Юрий

Буковинский государственный финансово-экономический университет

В статье рассмотрены функции финансового капитала и дана характеристика каждой из них. Определены природа финансового капитала, причины его количественного роста в обеспечении как простого, так и расширенного воспроизводства и в развитии финансового рынка.

Ключевые слова: *финансовый капитал, функции финансового капитала, характеристики финансового капитала.*